

колишньої імператорської російської армії зникла. Більшовицький наказ про демобілізацію став лише констатацією факта смерті військового організму. Війна «імперіалістична» остаточно перетворилася на війну громадянську.

В таких умовах залишки особового складу (переважно, офіцери) поверталися чи то до рідних місць, чи то до місця довоєнної дислокації своїх частин — до Катеринославщини. Для багатьох з них, що остаточно втратили орієнтацію у революційному вирі, «рятівним колом» стало військо Української Держави гетьмана П.П.Скоропадського.

На базі колишньої 34-ї піхотної дивізії, що до 1914 року дислокувалася на Катеринославщині, почав формуватися 8-й корпус гетьманської армії під командуванням генерала І.М.Васильченко. Восени 1918 року в ньому нараховувалося близько 2 тисяч військовослужбовців (переважно, колишніх офіцерів). Зауважимо, що загалом в Катеринославі було зареєстровано близько одинадцяти тисяч офіцерів [9, с.294]. Корпус розміщувався в нагорній частині міста – в казармах 133-го Сімферопольського та 134-го Феодосійського піхотних полків.

У другій половині листопада 1918 року під час антигетьманського повстання нижня частина Катеринослава (розташована поблизу залізничного вокзалу) була захоплена загонами Директорії. Між петлюрівцями та бійцями 8-го корпусу, налаштованими пробілогвардійськи, зав'язалися вуличні бої, припинити які зміг розташований у місті австрійський гарнізон лише загрозою застосування важкої артилерії [12, с.287].

В таких умовах частина особового складу корпусу висловила за вихід з Катеринослава та приєднання до Добровольчої армії генерала А.І.Денікіна. 27 листопада 1918 року (в інших джерелах називаються дати 25 та 29 листопада) загін у складі близько 1000 чоловік (600 штиків, 150 шабель, бронедивізіон з 4-х машин,

артилерійська батарея, інженерний взвод, лазарет та штаб) під керівництвом генералів Васильченко, Кислого, Боженко, Вольгіщева, Баташова, Діденко, Жукова, Бенескула, полковників Долженко, Коновалова, Рагози, Немирі вийшов з Катеринослава і направився на південь, до Криму. Петлюрівці, що зайняли Катеринослав, розстріляли декількох офіцерів, що залишилися у місті, та членів родин деякого з тих, хто рушив до білогвардійців [5].

В історію Білого Руху цей похід увійшов під назвою «Катеринославський». За 34 дні загін пройшов з боями близько 500 верст. Через неможливість пересування непролазними осінніми дорогами, а також через відсутність пального, бронетехніка була підірвана на початку походу. Головним супротивником були загонами найбільш авторитетного в західній Новоросії в ці часи «атамана всея Херсонщини» М.О.Григор'єва, який на той момент був союзником Директорії. Серйозний бій відбувся 13 грудня 1918 року під Бериславом, де Катеринославський загін переправився через Дніпро і територією Північної Таврії вийшов до Перекопу. В Криму на той момент практично не було боєдатних білогвардійських частин і прибуття Катеринославського загону значно покращило становище білих [7, с.284-286].

6 червня 1920 року для учасників цієї експедиції було розроблено особливу відзнаку – хрест «За Катеринославський похід». Нагорода представляла собою хрест чорної емалі з широкими білими краями, покладений на терновий вінець – один з характерних елементів білогвардійської символіки. В центрі хреста – герб міста Катеринослава. Носили цю відзнаку на стрічці біло-синьо-червоного кольорів [5].

На базі штабу Катеринославського загону було сформовано штаб Кримсько-Азовського корпусу генерала А.А.Боровського, а підрозділи загону під назвою Зведений полк 34-ї дивізії (згодом, бригада) увійшли до складу 4-ї (Кримської)

піхотної дивізії генерала А.В.Корвін-Круковського.

В подальшому, Кримсько-Азовський корпус було реорганізовано в Кримсько-Азовську армію, яка, після того, як до Криму у квітні 1919 року прорвалися червоні під командуванням П.В.Дибенко, утримувала Ак-Манайські позиції у східному Криму до початку білогвардійського загального наступу. 22 травня 1919 року Кримсько-Азовська армія була перетворена на 3-й окремих армійський корпус, бригаду 4-ї дивізії якого (тобто, героїв нашого нарису) очолила одна з найколоритніших постатей Білого Руху – генерал Я.О.Слащов, який, згодом, став начальником дивізії [8].

Влітку 3-й армійський корпус перейшов у наступ, вибив червоних з Криму і зайняв Північну Таврію. На початку серпня 1919 року 4-та дивізія Слащова, переправившись через Дніпро, зайняла Херсон та Миколаїв. На самому гребні хвилі успіхів білих – 20 серпня 1919 року – на основі частин та з'єднань 3-го корпусу були розгорнуті Війська Новоросійської області. Слащов очолив переформований 3-й армійський корпус і восени 1919 року вів бої з загонами Н.І.Махно, який здійснював свій знаменитий рейд білими тилами [8].

З цією сторінкою Громадянської війни пов'язане широке розповсюдження дезінформації, яка кочує із статті в статтю, із книги в книгу. Нібито під час прориву під Перегонівкою махновці вщент розгромили і майже поголовно винищили саме Сімферопольський та інші полки 34-ї дивізії. Авторами, апологетично налаштованими до Махна, називаються цифри втрат у білих в 15-20 тисяч лише загиблими [4, с.254; 14, с.51].

Враховуючи, що у вересні 1919 року Війська Новоросійської області загалом нараховували 12595 штиків і 2654 шабелі [8], можна констатувати, що істориками були некритично сприйняті ті місця з мемуарів Махно і Воліна, в яких розповідається про вирублені до ноги «три кримські офіцерські полки». Білі

мемуаристи Альмендінгер та Сакович стверджують, що під Перегонівкою 14 вересня 1919 року під час махновського прориву було розгромлено лише один батальйон Сімферопольського Офіцерського полку [1]. Сучасні довідники стверджують, що білогвардійці втратили 635 чоловік: 208 вбито (87 офіцерів), 416 поранено (178 офіцерів) та 11 пропало без вісті (5 офіцерів) [6].

Окрім того, що Сімферопольський піхотний та Сімферопольський Офіцерський полки – це абсолютно різні частини, з різною історією та подальшою долею, у вересні 1919 року у складі ЗСПР ще не існувало з'єднання з назвою 34-та дивізія та полків з відповідними назвами.

Лише 10 листопада 1919 року, враховуючи багаточисельні заслуги, Сводна бригада 34-дивізії, що входила до складу 4-ї піхотної дивізії була переформована на 34-ту піхотну дивізію, а її батальйони реорганізовані в полки, яким було повернуто традиційні назви: 133-й Сімферопольський, 134-й Феодосійський, 135-й Керч-Єнікольський та 136-й Таганрозький [8]. Саме під такими назвами вони фігурують у мемуарах Слащова, зокрема, в епізодах, пов'язаних з обороною Перекопу взимку 1919-1920 року. Ці бої зробили ім'я генерала Слащова легендарним і дозволили йому (єдиному з білих генералів) зробити додаток до свого прізвища – Слащов-Кримський. Із жменькою бійців після розгрому денікінців йому вдалося не пустити червоних до Криму, що дало змогу відступаючим білогвардійцям провести переформування і утриматися ще на рік [13].

У квітні 1920 року, після перетворення Збройних Сил Півдня Росії на Руську Армію під командуванням генерала П.М.Врангеля, корпус Слащова отримав порядковий номер 2-й. У травні 1920 року 34-та дивізія у складі 2-го корпусу взяла участь у десантній операції на узбережжі Азовського моря між селами Кирилівка та Степанівка. Провівши у дуже важких умовах висадку, 2-й корпус стрімким ударом захопив Мелітополь –

